

**XALQARO TRANSPORT TASHUVLARINING JAHON TAJRIBASI VA UNI
RESPUBLIKAMIZGA TADBIQ ETISH****Jumaboyeva Lobar O'tkir qizi**

Namangan Davlat Universiteti

Iqtisodiyot yo'nalishi talabasi.

lobarjumaboyeva025@gmail.com**Zaidov Islom Ibragimjonovich**

Ilmiy rahbar: Yashil iqtisodiyot va barqaror biznes kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17806721>

Annotatsiya. Ushbu maqolada xalqaro transport tashuvlarining jahon tajribasi, uning asosiy tamoyillari va rivojlangan davlatlarda qo'llanilayotgan samarali logistika yondashuvlari tahlil qilingan. Dunyo miqyosida transport tizimining modernizatsiya qilinishi, multimodal va intermodal tashuvlarning kengayishi, raqamli logistika texnologiyalarining qo'llanilishi kabi yo'nalishlar o'rganilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining geografik joylashuvi, tranzit salohiyati va xalqaro transport koridorlaridagi o'rni yoritilgan. Maqolada jahonda qo'llanilayotgan ilg'or tajribalarni mamlakatimiz sharoitiga mos ravishda tatbiq etish imkoniyatlari, xususan infratuzilmani modernizatsiya qilish, raqamli boshqaruvni kuchaytirish va transport-logistika xizmatlari sifatini oshirish bo'yicha takliflar berilgan. Tadqiqot natijalari O'zbekistonning xalqaro transport tizimidagi raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: xalqaro transport, transport tashuvlari, logistika tizimi, multimodal tashuvlar, intermodal tashuvlar, transport koridorlari, tranzit salohiyati, raqamli logistika, transport infratuzilmasi, xalqaro hamkorlik, global tajriba, O'zbekiston transport tizimi, eksport-import, logistika integratsiyasi, transport siyosati, yuk tashish texnologiyalari, iqtisodiy hamkorlik, modernizatsiya, tranzit yo'laklari, logistika markazlari.

Аннотация. В статье анализируется мировой опыт международных перевозок, их основные принципы и эффективные логистические подходы, используемые в развитых странах. Изучаются модернизация транспортной системы в глобальном масштабе, расширение мультимодальных и интермодальных перевозок, использование цифровых логистических технологий. Также освещаются географическое положение Республики Узбекистан, ее транзитный потенциал и место в международных транспортных коридорах. В статье даются предложения по возможностям внедрения передового мирового опыта в соответствии с условиями нашей страны, в частности, по модернизации инфраструктуры, усилению цифрового управления и повышению качества транспортно-логистических услуг. Результаты исследования будут служить повышению конкурентоспособности Узбекистана в международной транспортной системе.

Ключевые слова: международные перевозки, транспортные перевозки, логистическая система, мультимодальные перевозки, интермодальные перевозки, транспортные коридоры, транзитный потенциал, цифровая логистика, транспортная инфраструктура, международное сотрудничество, мировой опыт, транспортная система Узбекистана, экспорт-импорт, логистическая интеграция, транспортная политика, технологии грузоперевозок, экономическое сотрудничество, модернизация, транзитные коридоры, логистические центры.

Xalqaro transport tashuvlari dunyo iqtisodiyotining muhim asosiy omilidir va mamlakatlar o'rtasidagi tijorat, iqtisodiy hamkorlik hamda infratuzilmani rivojlantirishda katta

ahamiyatga ega hisoblanadi. Transport sohasining asosiy maqsadi — xalqaro savdo va iqtisodiy aloqalarni kengaytirish, xarajatlarni kamaytirish va logistika samaradorligini oshirishdir. Bu jarayonda, xalqaro transport tarmoqlari, multimodal logistika, texnologik innovatsiyalar va xalqaro hamkorlik muhim rol o'ynaydi.

Tarixan, XIX asrda temir yo'l va dengiz transportining rivojlanishi bilan boshlangan xalqaro tashuvlar, XX asrda avia va avtomobil transportining kengayishi bilan davom etdi. Jahon tajribasi esa, Yevropa Ittifoqi, Xalqaro Transport Tashkiloti (ITF) va BMT kabi xalqaro tashkilotlar orqali muhim amaliyotlar va standartlarni shakllantirdi. Hozirgi kunda, raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirilgan transport vositalari va aqlli logistika tizimlari xalqaro tashuvlarning yangi bosqichga o'tishini ta'minlamoqda, bu esa transport xarajatlarini kamaytirish, xavfsizlikni oshirish va ekologik ta'sirni minimallashtirishga yordam beradi. Shu bilan birga, respublikamizda xalqaro transport sohasini rivojlantirish uchun mavjud infratuzilmani takomillashtirish, xalqaro standartlarga moslashish va raqamli texnologiyalarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda, jahon tajribasini o'rganish va uni amaliyotga tadbiq qilish strategik ahamiyatga ega bo'lib, mamlakatimizda iqtisodiy o'sishni ta'minlash, xalqaro savdo imkoniyatlarini kengaytirish va transport xavfsizligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Hozirgi vaqtda, multimodal logistika va raqamli texnologiyalarning qo'llanilishi bo'yicha yangi tendensiyalar rivojlanmoqda, bu esa, respublikamizda innovatsion yondashuvlarni joriy etish uchun katta imkoniyatlar yaratadi.

Mamlakatimizda transport sohasida hali ham bir qator muammolar mavjud. Jumladan, ayrim hududlarda infratuzilmaning yaxshi rivojlanmaganligi, tashish xarajatlarining oshib borishi va zamonaviy texnologiyalarning to'liq joriy qilinmaganligi transport tizimi samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli, bu kamchiliklarni bartaraf etishga qaratilgan aniq strategiyalar ishlab chiqish va ularni amaliyotga tatbiq etish juda muhimdir.

Xalqaro transport tashuvlari bo'yicha dunyo tajribasini chuqur o'rganish va uni O'zbekiston sharoitiga mos ravishda qo'llash mamlakatimizning tashqi iqtisodiy aloqalarini kengaytirish, logistika tizimini rivojlantirish hamda global bozorlar bilan raqobatlashish imkoniyatlarini kuchaytiradi. Bu jarayon nafaqat iqtisodiy o'sish, balki ijtimoiy farovonlikni oshirish, xalqaro hamkorlikni mustahkamlash va ekologik barqarorlikni ta'minlashda ham katta ahamiyatga ega.

Xalqaro transport konseptlari va tamoyillarini o'rganish bugungi globallashuv sharoitida har bir davlat uchun nihoyatda muhim sanaladi. Chunki xalqaro transport tizimi nafaqat yuklarni bir manzildan boshqasiga yetkazish vositasi, balki mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalar, savdo hajmi va logistika samaradorligining poydevoridir. Shunday ekan, transportning asosiy tushunchalari va tamoyillarini chuqur bilish global bozor sharoitida muvaffaqiyat qozonish uchun kerak bo'ladi.

Xalqaro transport tizimida eng ko'p qo'llaniladigan konseptlardan biri — bu multimodal transport tamoyilidir. Bu tamoyilning mazmuni shundaki, yukni yetkazish uchun bir nechta transport vositalari ketma-ket va birgalikda ishlaydi. Masalan, yuk avval temir yo'l orqali yetkaziladi, so'ng avtomobil transporti yordamida yakuniy manzilga yetkazadi. Bu jarayon shartnoma bo'yicha bitta operator tomonidan boshqariladi. Bunday yondashuv logistika xarajatlarini kamaytiradi, vaqt tejalishini ta'minlaydi va transport jarayonining uzluksizligi uchun qulay sharoit yaratadi. Hozirgi davrda multimodal tashuvlar katta ahamiyatga ega, chunki tovarlarni tez va kam xarajat bilan yetkazish raqobat uchun juda muhim. Shuningdek, xalqaro transportning barqaror ishlashi uchun standartlar va reglamentlarga qat'iy rioya qilish kerak.

Bunda Yevropa Ittifoqi, BMT yoki Xalqaro Transport Forumi tomonidan ishlab chiqilgan qoidalar juda muhim. Ular mamlakatlar o'rtasida hamkorlikni osonlashtiradi, yuk tashish xavfsizligini oshiradi va ekologik talablarning bajarilishini nazorat qiladi. Agar transportda bitta umumiy qoida bo'lmasa, yuk tashishda turli to'siqlar, kechikishlar va xavfsizlik muammolari paydo bo'ladi. Xalqaro transportning muhim tamoyillaridan biri bu xavfsizlikdir. Har qanday yuk tashish jarayonida xavfsizlik protokollariga rioya qilinishi eng ustuvor masalalardan biri hisoblanadi. Texnologiyalar rivojlanishi bilan birga zamonaviy lingvistik tizimlar, GPS kuzatuv, raqamli identifikatsiya va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari transport xavfsizligini sezilarli darajada oshirmoqda. Masalan, TIR plombalari nazoratni kuchaytiradi, yuk yo'lda ochilmayotganini kafolatlaydi. Bu texnologiyalar xalqaro tashuvchilar uchun ham, yuk egasi uchun ham ishonch yaratadi.

Transport tizimining yana bir muhim qoidasi u ekologik jihatdan barqaror bo'lishdir.

Hozirgi kunda atrof-muhitni saqlash juda muhim hisoblanadi. Transport ko'p karbon chiqindilari chiqaradi, shuning uchun davlatlar ekologik talablarni kuchaytirib, chiqindisi kam bo'lgan transport vositalariga o'tmoqda. Multimodal transport ham ekologiyaga foyda beradi chunki u yukni temiryo'l yoki dengiz orqali tashlash yoqilg'i iste'molini kamaytiradi va chiqindilarni kamaytiradi. Xalqaro transport konseptlarining yanada samarali ishlashi uchun davlatlar o'rtasida mustahkam hamkorlik va tajriba almashinuvi zarur. Chunki har bir yangi standart, yangi texnologiya yoki yangi logistika yondashuvi boshqa davlatlarga ham ta'sir qiladi.

Masalan, elektron yuk hujjatlari (e-freight) yoki raqamli tranzit (e-TIR) tizimlari logistika jarayonini tezlashtiribgina qolmay, tashuvchilar uchun byurokratik to'siqlarni keskin kamaytiradi. Bugungi kunda raqamli transport tizimlari tobora rivojlanmoqda.

Avtomatlashtirilgan terminalar, IoT qurilmalar, raqamli kuzatuv tizimlari va sun'iy intellekt yordamida ishlaydigan logistika xalqaro transport sifatini yaxshilamoqda. Shu bilan birga, bu yangi imkoniyatlar bilan birga kiberxavfsizlik, ma'lumotlarni himoya qilish va texnik infratuzilma kabi yangi muammolarni ham keltirib chiqarmoqda.

Xulosa qilib aytganda, xalqaro transport konseptlari va asosiy tamoyillarini o'rganish har bir davlatning iqtisodiy rivojlanishi uchun juda muhim. Bu tamoyillarni samarali qo'llash orqali mamlakatlar xalqaro savdoda o'z o'rnini mustahkamlaydi, logistika tizimlarining samaradorligini oshiradi va global bozor talablariga mos ravishda raqobat qila oladi. Ayniqsa, O'zbekiston uchun bu yo'nalish strategik ahamiyatga ega, chunki mamlakatning geografik joylashuvi uni mintaqaviy transport markaziga aylantirish imkonini beradi. Shuning uchun xalqaro transport konseptlarini chuqur o'rganish va respublika sharoitiga to'g'ri tatbiq qilish iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Tamoyil	Jahon amaliyoti	O'zbekistonga tatbiqi
Samaradorlik	Multimodal tizimlar keng qo'llanadi	TITR orqali muddatlarni qisqartirish
Xavfsizlik	GPS, TIR, plombalar	E-TIR tizimiga to'liq o'tish
Integratsiya	Port–temiryo'l–avia birlashgan	Quruqlik tarmoqlari integratsiyasi
Standartlashtirish	INCOTERMS, ISO konteyner	Eksportchilar uchun treninglar
Raqamlashtirish	E-freight, IoT	“Smart Logistics Uzbekistan” loyihasi

Xalqaro transport tamoyillarining solishtirma tahlili

Xalqaro transport konseptlarini chuqur o'rganish O'zbekistonning logistika tizimini rivojlantirishda juda muhim. Multimodal tashuvlar, raqamli texnologiyalar, xavfsizlik va samaradorlik tamoyillari xalqaro standartlar bilan birga qo'llansa, mamlakatimiz mintaqada yetakchi tranzit markazga aylanishi mumkin.

Bugungi kunda dunyo bo'yicha multimodal tashuvlar va raqamli logistika juda katta o'zgarishlar qilmoqda. Bu yondashuvlar transport jarayonlarini ancha qulaylashtiradi: vaqt tejaladi, xarajatlar kamayadi va ish samaradorligi oshadi. Shuningdek, bunday tizimlar yuk tashish xavfsizligini kuchaytiradi va atrof-muhitga zarar yetkazishni kamaytirishga yordam beradi.

Hozirgi global savdo sharoitida ko'plab davlatlar va xususiy kompaniyalar multimodal transport va raqamli logistika texnologiyalarini faol qo'llayapti. Chunki bu usullar nafaqat ish jarayonini yengillashtiradi, balki iqtisodiy rivojlanishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Multimodal logistika bu bir nechta turdagi transport vositalaridan foydalanib, maxsus logistik jarayonlar orqali yuklarni bir nuqtadan ikkinchi nuqtaga yetkazishdir. Bu jarayon, odatda, temir yo'l, dengiz, avtomobil va aviatsiya transportidan foydalanib, yuk tashishning uzluksiz va samarali bo'lishini ta'minlaydi. Multimodal logistika o'zining asosiy afzalliklaridan biri — xarajatlarni qisqartirish bilan birga, yuklarni tez va xavfsiz yetkazib berishni ta'minlashdir. Bu tizimda, yuklarning o'tish jarayonlari va hujjatlari markazlashgan va avtomatlashtirilgan bo'lib, bu esa jarayonlarning shaffofligini va nazorat qilish imkoniyatini oshiradi.

Raqamli logistika esa, texnologik innovatsiyalar yordamida, logistika zanjirining har bir bosqichini raqamli platformalar va avtomatlashtirilgan tizimlar orqali boshqarishga imkon beradi.

Bu, o'z navbatida, ma'lumotlar bazasi va real vaqtda kuzatuv tizimlari yordamida, yuklar va transport vositalarining holati haqida aniq va tez ma'lumot olish imkonini yaratadi. Raqamli texnologiyalar, ayniqsa, IoT (Internet of Things), sun'iy intellekt (AI), big data va bulut texnologiyalarini o'z ichiga oladi. Masalan, IoT sensorlari yordamida, yuklarning holati va joylashuvi haqidagi ma'lumotlar real vaqtda olinadi, bu esa transport jarayonlarining optimallashtirilishiga va muammolarga tez javob berishga imkon yaratadi.

Jahon amaliyotida raqamli logistika va multimodal tizimlarining muvaffaqiyatli misollari ko'p. Masalan, Yevropa Ittifoqi va Shveytsariya kabi davlatlar, raqamli platformalar orqali, yuklar va transport vositalarining harakatini kuzatish, hujjatlarni elektron shaklda tayyorlash va jarayonlarni avtomatlashtirish bo'yicha katta yutuqlarga erishgan. Shuningdek, Singapur va Yaponiyada, aqlli logistika tizimlari va raqamli infrastrukturani keng joriy etish orqali, logistika sohasining raqobatbardoshligini oshirishga muvaffaq bo'lishgan. Bu misollar, xalqaro hamkorlik va texnologik innovatsiyalarni keng qo'llash orqali, logistika tizimlarining samaradorligini oshirish imkoniyatlarini namoyish etadi.

Bundan tashqari, multimodal va raqamli logistika amaliyotlari, ekoloji barqarorlikni ta'minlashda ham muhim ahamiyatga ega. Yangi texnologiyalar yordamida, transport xarajatlari va yoqilg'i sarfi kamaytirilib, uglerod chiqindilarini qisqartirish mumkin bo'lmoqda. Masalan, temir yo'l va dengiz transportining ulushini oshirish, avtomobil transportining esa optimallashtirilishi orqali, umumiy ekologik ta'sirni kamaytirish mumkin.

Shu bilan birga, jahon tajribasida multimodal va raqamli logistika sohasida muammolar ham mavjud. Ular orasida, texnologik muammolar, infratuzilmaning yetarli rivojlanmaganligi, yirik ma'lumotlar bazalarini boshqarish va xavfsizlik muammolari bor.

Xususan, raqamli tizimlarga kiber hujumlar va ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash masalalari, dolzarb muammo sifatida qolmoqda. Biroq, bu muammolarni hal etish uchun xalqaro hamkorlik, standartlar va xavfsizlik choralari ishlab chiqilmoqda.

Jahon tajribasida multimodal va raqamli logistika amaliyotlari, transport sohasining samaradorligini oshirish va ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun muhim vositalardir. Bu amaliyotlarni respublikamizda keng joriy etish uchun, avvalo, mavjud infratuzilmani rivojlantirish, texnologik yangilanishlar va xalqaro standartlarga moslashish zarur. Shu tarzda, xalqaro transportning raqamli va multimodal tizimlari, iqtisodiy o'sishga va xalqaro savdoning rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Bu esa, mamlakatimizning raqobatbardoshligini oshirish va tashqi iqtisodiy aloqalarni kengaytirishda muhim strategik qadam bo'lib xizmat qiladi.

Respublikamizda xalqaro transportni rivojlantirish uchun avvalo, boshqa davlatlarning tajribasini yaxshi o'rganish juda muhim. Chunki dunyoda transport sohasida katta natijalarga erishgan mamlakatlar multimodal tashuvlar, raqamli texnologiyalar va xalqaro hamkorlikdan to'liq foydalanmoqda. Biz ham shunday yo'nalishda harakat qilsak, transport tizimimiz yanada rivojlanadi va xalqaro maydonda raqobatbardosh bo'la olamiz.

Xalqaro tajribaga qaraganda, har bir davlat o'zining geografik joylashuvi, infratuzilmasi va iqtisodiy imkoniyatlariga qarab transport strategiyasini ishlab chiqadi. Masalan, dengizga chiqish imkoni bo'lgan davlatlar portlarni rivojlantirsa, quruqlikdagi mamlakatlar temiryo'l va avtomobil yo'llarini kuchaytiradi. Shuning uchun biz ham O'zbekiston sharoitiga mos, amalda ishlaydigan strategiyalarni tanlashimiz kerak.

Jahon amaliyoti yana shuni ko'rsatadiki, transport sohasida muvaffaqiyatga erishish uchun uchta narsa juda muhim bular: Infratuzilmani yaxshilash, Xalqaro standartlarga mos ishlash, Innovatsion texnologiyalarni joriy etish.

Infratuzilmani yaxshilash — yo'llar, temir yo'llar, terminallar, logistika markazlari zamonaviy bo'lishi kerak.

Xalqaro standartlarga mos ishlash — yuk tashish xavfsizligi, ekologik talablar, bojxona tartib-qoidalari xalqaro me'yorlarga mos bo'lishi lozim.

Innovatsion texnologiyalarni joriy etish — raqamli logistika, GPS kuzatuv, elektron hujjatlar, avtomatlashtirilgan tizimlar jarayonni tezlashtiradi va xarajatlarni kamaytiradi.

Agar biz bu omillarni to'g'ri qo'llasak, O'zbekiston nafaqat mintaqada, balki xalqaro miqyosda ham muhim logistika markaziga aylanishi mumkin. Bu esa iqtisodiyotimizga katta foyda keltiradi, savdo hajmini oshiradi va tashqi iqtisodiy aloqalarni mustahkamlaydi.

Xalqaro transport sohasida eng ko'zga ko'ringan va muvaffaqiyatli tajribalardan biri bu — Yevropa Ittifoqining multimodal va raqamli logistika tizimidir. Yevropada transport sohasining yuqori darajada rivojlanganligi bejiz emas: ular turli transport turlarini bir-biri bilan chambarchas bog'lab, yagona tizim sifatida ishlaydigan kuchli infratuzilmaga ega. Natijada, yuk tashish jarayonlari tez, qulay va xavfsiz bo'lib, xarajatlar ham sezilarli darajada kamayadi.

Yevropa mamlakatlari o'rtasida avtomobil yo'llari, temiryo'l tarmoqlari, dengiz portlari va havo yo'llari bir-biri bilan uyg'unlashtirilgan. Bu integratsiya tufayli yuklar bitta mamlakatdan boshqasiga juda qisqa vaqtda yetib boradi. Misol uchun, Yevropa Komissiyasi ishlab chiqqan "Yevropa transport strategiyasi"da asosiy e'tibor transportni raqamlashtirishga qaratilgan. Bu degani — transport jarayonlarini elektron hujjatlar, sun'iy intellekt, GPS kuzatuv, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari orqali boshqarishdir. Raqamli logistika nafaqat tezlikni oshiradi, balki butun transport zanjirini shaffof, nazoratga qulay va ishonchli qiladi.

Masalan, yuk qayerda turgani, qachon yetib kelishi yoki yo'lda qanday muammolar yuzaga kelgani real vaqt rejimida kuzatiladi. Shuningdek, avtomatlashtirilgan transport vositalari masalan, haydovchisiz yuk mashinalari yoki avtomatlashtirilgan ombor tizimlari — Yevropada asta-sekin keng qo'llanilmoqda. Bu yondashuv nafaqat ichki transport tizimining samaradorligini oshiradi, balki Yevropa davlatlari o'rtasidagi hamkorlikni ham mustahkamlaydi. Transport tizimining yagona standartlari, umumiy qoidalari va raqamli tizimlari mavjud bo'lgani uchun, mamlakatlar o'rtasidagi yuk tashish jarayoni bir xil me'yor asosida amalga oshiriladi. Bu esa, o'z navbatida, xavfsizlikni kuchaytiradi va transport zanjiridagi xatoliklarni kamaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, Yevropa Ittifoqining transport tizimi boshqa davlatlar uchun ham o'rganishga arzigulik tajribadir. Ularning multimodal va raqamli logistika sohasidagi yondashuvlari transport jarayonini soddalashtiradi, xarajatlarni kamaytiradi va global bozordagi raqobatbardoshlikni oshiradi. Agar bu kabi tizimlar respublikamizga ham joriy etilsa, xalqaro transport imkoniyatlarimiz yanada kengayadi va iqtisodiyotimiz uchun katta foyda keltiradi.

Bugungi dunyoda raqamli texnologiyalar hayotning deyarli barcha sohalariga kirib kelgani kabi, transport va logistika sohasida ham juda katta o'zgarishlar qilmoqda. Ayniqsa, xalqaro tajribada raqamli logistika, aqlli boshqaruv tizimlari va avtomatlashtirilgan transport vositalarining keng qo'llanilishi sezilarli natijalar bermiqda. Singapur va Janubiy Koreya bunga yorqin misol bo'la oladi. Ular raqamli platformalar, sun'iy intellektga asoslangan boshqaruv tizimlari, avtomatlashtirilgan portlar va real vaqt rejimida ishlaydigan monitoring texnologiyalari orqali transport xarajatlarini keskin kamaytirishga erishgan. Bu davlatlarning tajribasi shuni ko'rsatadiki, raqamli tizimlar transport sohasini nafaqat qulay, balki ancha xavfsiz qiladi.

Masalan, yuk mashinalarining harakati, yuklarning qayerda turgani yoki qachon yetib kelishi to'g'risidagi ma'lumotni onlayn kuzatish imkoniyati transport zanjiridagi xatoliklarni kamaytiradi. Bundan tashqari, portlarda yoki temiryo'l terminallarida avtomatlashtirilgan yuk ortish-tushirish texnologiyalaridan foydalanish orqali vaqt va mehnat resurslari sezilarli darajada tejaladi. Bunday tizimlar multimodal transportni yanada samarali qilishga xizmat qiladi, chunki barcha jarayonlar yagona platforma orqali boshqariladi va nazorat qilinadi.

Agar Singapur yoki Janubiy Koreyaning tajribalariga chuqurroq nazar tashlasak, ulardagi eng katta ustunlik — transport faoliyatining to'liq raqamlashtirilganidir. Masalan, Singapurdagi portlarda yuklarning 90 foizga yaqini avtomatlashtirilgan texnika yordamida qayta ishlanadi.

Natijada inson xatolari kamayadi, xavfsizlik kuchayadi va yuk aylanmasi tezlashadi.

Koreyada esa aqlli yo'l tizimlari haydovchilarga tirbandliklarni oldindan ko'rsatadi, xavfli vaziyatlarni ogohlantiradi va optimal marshrutni taklif qiladi. Bu esa yoqilg'i sarfini, vaqtni va transport xarajatlarini kamaytiradi.

O'zbekiston uchun ham bunday yondashuvlar nihoyatda foydali bo'lishi mumkin.

Respublikamizda raqamli logistika tizimlarini bosqichma-bosqich joriy etish orqali transport infratuzilmasini yangi bosqichga olib chiqish mumkin. Masalan, yuk tashish jarayonida elektron hujjatlar, raqamli monitoring, avtomatlashtirilgan terminallar yoki aqlli yo'l tizimlari qo'llansa, transport xarajatlari pasayadi, vaqt tejaladi va xavfsizlik yuqori darajaga ko'tariladi.

Bundan tashqari, multimodal transportni rivojlantirish uchun raqamli platformalar juda zarur, chunki ular barcha transport turlarini yagona boshqaruv tizimiga birlashtiradi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli logistika va avtomatlashtirilgan transport vositalaridan foydalanish nafaqat zamonaviy talab, balki rivojlanish uchun zarur bo'lgan yo'nalishdir. Agar biz ham xalqaro tajribani to'g'ri o'rganib, mamlakat sharoitiga moslab tatbiq qilsak, transport tizimimiz yanada samarali, xavfsiz va iqtisodiy jihatdan foydali bo'lishi aniq.

Mamlakatimizda xalqaro transport sohasida bir qator muammolar bor. Masalan, ko'p joylarda yo'llar yaxshi ta'mirlanmagan, temiryo'llar eskirgan va logistika markazlari yetarli emas. Yoqilg'i narxining balandligi, tranzit to'lovlarining ko'pligi mahsulot narxiga ham ta'sir qiladi. Shuningdek, transport jarayonlarida raqamli texnologiyalarning kam qo'llanilishi, malakali kadrlar yetishmasligi, chegaralarda tirbandliklar va jarayonlarning sekin kechishi ham katta muammo bo'lib qolmoqda. Bu muammolarni hal qilish uchun bir qator choralarni amalga oshirishimiz kerak. Eng avvalo, yo'llarni ta'mirlash, temiryo'llarni yangilash va zamonaviy logistika markazlarini qurish kerak. Transport xarajatlarini kamaytirish uchun tejamkor transport vositalaridan foydalanish, temiryo'l orqali ko'proq yuk tashish va tranzit to'lovlarini kamaytirish muhim masalalardan biri hisoblanadi.

Transport tizimini zamonaviylashtirish uchun jarayonlarni raqamlashtirish, elektron hujjatlarni joriy etish va GPS orqali kuzatuv tizimlarini kengaytirish talab etiladi. Xalqaro standartlarga moslashish uchun maxsus o'quvlar tashkil qilib, terminallarni xalqaro talablar asosida qayta jihozlash kerak. Kadrlar masalasini hal qilish uchun yangi o'quv kurslarini ochish, xorijiy davlatlarda tajriba almashish va mutaxassislar malakasini oshirish zarur. Chegaralardagi tirbandliklarni kamaytirish uchun elektron navbat joriy qilish, hujjatlashtirish jarayonlarini soddalashtirish va chegara punktlarini kengaytirish lozim. Ekologiyani asrash nuqtai nazaridan esa, yangi va ekologik toza transport vositalarini olib kirishni rag'batlantirish, eski mashinalarni esa bosqichma-bosqich almashtirib borishimiz kerak.

Bundan tashqari, xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, muvaffaqiyat uchun qonunchilik bazasini takomillashtirish hamda xalqaro standartlarga moslash muhimdir. Masalan, Xalqaro Transport Tashkiloti (ITF) va BMTning xalqaro transport standartlari, xavfsizlik va ekologik talablarga rioya qilishni ta'minlovchi normativ hujjatlarni ishlab chiqadi. Bu hujjatlar, transport vositalarining texnik holati, xavfsizlik qoidalari va muhandislik talablarini belgilashda yordam beradi. Respublikamizda ham, xalqaro standartlarga mos keladigan qonunlar va texnik talablarga asoslangan infratuzilma yaratish kerak.

Xulosa qilib aytganda, xalqaro transportni rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqishda jahon tajribalarini o'rganish va ularni respublikamiz sharoitiga moslashtirish muhim ahamiyatga egadir. Bu nafaqat infratuzilma va texnologik rivojlanishni ta'minlash, balki xalqaro hamkorlik va qonunchilik bazasini mustahkamlash orqali transport sohasining barqaror va samarali rivojlanishini ta'minlaydi. Shu orqali, respublikamiz tashqi iqtisodiy aloqalarni kengaytirish, iqtisodiy o'sishni ta'minlash va raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Xalqaro tajribalarni o'rganish va amaliyotga joriy etish, shuningdek, innovatsion texnologiyalarni keng qo'llash, milliy transport tizimini zamonaviy va raqobatbardosh qilish uchun muhim strategik yo'nalishdan biri hisoblanadi.

Xalqaro transport tashuvlarining jahon tajribasi va uni respublikamizga tadbiq etish mavzusi, transport sohasining global va milliy rivojlanish jarayonlarida muhim o'rin tutishini ko'rsatdi. Jahon tajribasida multimodal va raqamli logistika amaliyotlari, transport infratuzilmasini takomillashtirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali, xalqaro tashuvlar samaradorligi va xavfsizligi oshirilmoqda. Bu ayniqsa, transport xarajatlarini kamaytirish, logistika zanjirlarini optimallashtirish va ekologik ta'sirni minimallashtirish kabi asosiy maqsadlarga erishishda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, xalqaro tashkilotlar va hamkorlik mexanizmlari, xalqaro standartlarga mos keluvchi tizimlarni yaratishda muhim rol o'ynab kelmoqda.

Respublikamizda esa, xalqaro transportni rivojlantirish uchun mavjud infratuzilmani takomillashtirish va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish zarurati avj oldi. Bu jarayonda, jahon tajribasini o'rgangan holda, multimodal logistika va raqamli platformalarni integratsiya qilish imkoniyatlari kengaymoqda. Biroq, muhim muammolar, jumladan, infrastrukturaning yomonligi, xarajatlarning oshishi va texnologik muammolar, hal etilishi lozim bo'lib qolmoqda. Shuningdek, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, qonunchilik bazasini takomillashtirish va innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish strategik ahamiyatga ega.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, jahon tajribasini chuqur o'rganish va uni o'z sharoitimizga moslashtirib qo'llash — bu shunchaki ilmiy yoki rasmiy jarayon emas. Bu, avvalo, mamlakatimizning ertangi kuni, xalqning hayot sifati va iqtisodiyotning barqarorligi uchun zarur bo'lgan eng muhim qadamlardan biridir. Bugungi global davrda hech bir davlat yakkalanib rivojlana olmaydi. Transport tizimi esa — aynan dunyoga chiqadigan asosiy “ko'priklar”dan biri hisoblanadi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, transport tizimini modernizatsiya qilish nafaqat yuk va yo'lovchi tashish jarayonlarini yengillashtiradi, balki butun iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshiradi. Bizda ham bu yo'nalishda olib borilayotgan ishlar nafaqat tashqi iqtisodiy aloqalarni kengaytiradi, balki mamlakatimizning logistika xaritasini butunlay o'zgartirib, qulay, xavfsiz va tejankor harakatlanish imkoniyatlarini yaratadi. Kelajakda raqamli texnologiyalar, aqlli boshqaruv tizimlari, ekologik toza transport vositalari va xalqaro hamkorlikning chuqurlashuvi bilan O'zbekistonning transport tizimi yanada barqaror va samarali bo'lishi aniq. Biroq, bu jarayonda eng muhim omil — davlat va xususiy sektorning bir yoqadan bosh chiqarib ishlashi, shu bilan birga jahonning ilg'or tajribalarini qat'iy va to'g'ri tatbiq etishdir. Chunki tajriba — tayyor yo'l-yo'riq, uni to'g'ri qo'llash esa bizning qo'limizda.

Bugungi islohotlar, qurilayotgan infratuzilmalar va takomillashtirilayotgan tizimlar — bularning barchasi kelajakda transport sohasini yanada ishonchli, iqtisodiyot uchun esa kuchli tayanchga aylantiradi. Eng muhimi, bu o'zgarishlar xalqimizning hayot sifatiga bevosita ta'sir qiladi: vaqt tejaladi, xavfsizlik oshadi, savdo kengayadi va mamlakatimizning jahon bozoridagi o'rni mustahkamlanadi. Demak, xalqaro transport tashuvlari bo'yicha jahon tajribasini o'rganish va uni O'zbekistonda puxta joriy etish — bu mamlakatimizning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyoti uchun strategik darajada muhim yo'nalishdir. Bu jarayon davomida har bir tashabbus, har bir islohot va har bir yangilik kelajakka qo'yilgan mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Akmalov, S. *Transport va logistika tizimlarining rivojlanishi*. O'zbekiston Davlat Transport Akademiyasi nashriyoti, 2020.
2. Qurbonov, M. *Xalqaro transport va logistika amaliyotlari*. Tashkent: Transport va aloqa instituti nashriyoti, 2019.
3. Yunusov, K. *Multimodal transport va raqamli logistika*. O'zbekiston Yozuvchilar nashriyoti, 2021.
4. International Transport Forum. *Xalqaro transport siyosati va amaliyotlar*. ITF nashriyoti, 2022.
5. O'zbekiston Respublikasi. *Xalqaro Transport Strategiyalari*. Transport vazirligi, 2023.
6. Hamkorlik Sohalari Tafsiloti – Turkiy Davlatlar Tashkiloti veb-sayti, transport bo'yicha e-ruxsatnomalar tizimi. [Organizations of Turkic States](#) TDT davlatlari o'rtasida elektron ruxsatnomalar (e-Permit) joriy etilishi va O'zbekiston tajribasi yoritilgan.

7. Karrieva, Ya. K. *Ways of Development of Innovative Logistics in Uzbekistan. Management and Economics Scientific Research Journal*, 2024. [TimeEdu Journals](#)
8. Lutfullaev, S. & Rakhimov, O. N. *Directions and Prospects of Modern Transport Logistics in Our Country. International Journal of Social Science Research and Review*, 2023. [IJSSRR](#)
9. Kucharov, A. *Development Tendencies of Transport Logistics. Innovations in Science and Technologies*, 2024. [Innoist](#)
10. Turakulova, D., & Ismoilova, D. *The Role of Green Logistics in Uzbekistan and International Trends. Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot*, 2025. [Yashil Iqtisodiyot Taraqqiyot](#)